

94(477)

Г 70

Віктор ГОРОБЕЦЬ

Україна:

ВІД КОЗАЦЬКОЇ РЕФОРМИ ВАПОРІЯ
ДО ЗДОВУТТЯ САГАЙДАЧНИМ КАРИ

1578-1616

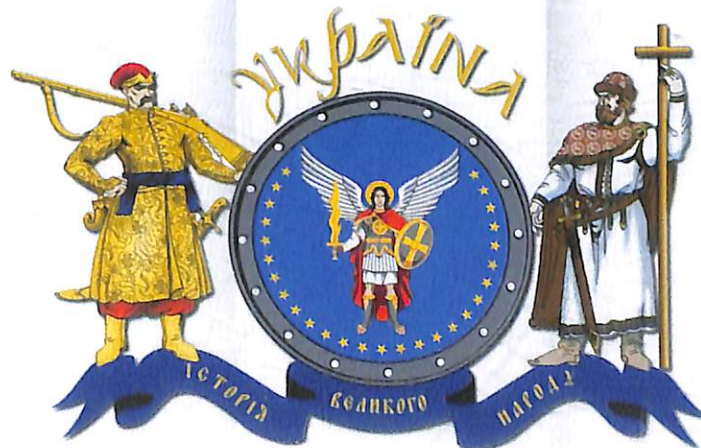
94(477)

Г 70

Віктор Торобець

Україна:

ВІД КОЗАЦЬКОЇ РЕФОРМИ БАТОРІЯ
ДО ЗДОВУТТЯ САГАЙДАЧНИМ КАФИ
1578-1616

Київ
КРІОН
2010

БІБЛІОТЕКА ХУПС
№ 131619
НАЗЧАЛЬНИЙ ФОНД

УДК 94(477)"14"
ББК 63.3(4Укр)4
Г 70

Керівники проекту:

А. В. Толстоухов — доктор філософських наук, член-кореспондент АПН України, Президент Інституту стратегічної політики;

В. О. Зубанов — Президент Благодійного Фонду «Схід—Захід разом».

Автор

Доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України *В. М. Горобець* — провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України, завідувач Центру соціальної історії, професор кафедри історії Росії Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

На першій сторінці обкладинки:
«Взяття Кафи». Художник *Артур Орленков*

Г 70 **Горобець В. М.**
Україна: Від козацької реформи Баторія до здобуття Сагайдачним Кафи. 1578—1616. / Віктор Горобець. — К.: Кріон, 2010. — 192 с.: іл.
ISBN 978-966-1658-45-4

У книзі представлено історію України від козацької реформи короля Стефана 1578 р. до здобуття козаками гетьмана Петра Сагайдачного Кафи 1616 р., тобто в часи бурхливого розвитку козацтва, перетворення його на потужну військову силу, а також — важливий чинник суспільно-політичного життя Речі Посполитої і потугу, здатну впливати на розвиток міжнародних процесів.

Велика кількість цікавих ілюстрацій органічно доповнює розповідь, унаочнює представлені в книзі історичні образи.

Книга доступно розповідь про складні історичні події широкому читачьому загалу, а також стане в нагоді тим, хто професійно вивчає українську історію — викладачам, учителям, студентам, учням.

УДК 94(477)"14"
ББК 63.3(4Укр)4

ISBN 978-966-1658-45-4

© Зубанов В. О., Толстоухов А. В., 2010
© Горобець В. М., 2010
© Видавництво ТОВ «Кріон», 2010

Перші десятиліття козацької слави

Одним з найпомітніших історичних явищ останніх десятиліть XVI – початку XVII ст. не лише в українському, а й загальноєвропейському контексті, безумовно, став стрімкий вихід на арену військової, політичної та дипломатичної взаємодії Центрально-Східної Європи нової потужної сили – українського козацтва.

Власне, перші достовірні згадки про козаків-християн, як відомо, припадають ще на кінець 80-х років XV ст. З кінця 90-х років відомості офіційних

джерел про козаків, які «много лиха чинять» підданним кримського хана стають регулярними. Король і великий князь Зигмунд I Старий, отримуючи численні повідомлення про успішні дії козацьких загонів і ватаг проти татар і турок, в 1524 році розробляє плани оселення за державний кошт кількох тисяч козаків на островах у пониззі Дніпра, оскільки від них «була б велика і знаменита послуга і оборона державам нашим (тобто – Литві і Польщі)». А вже на середину XVI ст. звичай «козакувати» у перепов-

▲ Мамай. Невідомий художник XVIII ст.

Зміст

Перші десятиліття козацької слави	3
Глава 1. Українська складова Псковської війни Речі Посполитої	11
Козацька реформа короля Стефана та становлення реєстрового війська	11
Українські козаки і шляхта у Псковській війні	13
«Тахт Алган» («Здобувач Столиць»)	18
Місія панського легата до Московії 1581 року	19
Реєстрове козацьке військо	20
Перший російський цар та Україна	21
Іван Грозний та... літературно-перекладацький гурток в Миляновичах на Волині	25
Глава 2. Козацтво — як союзник та опонент королівської влади	31
Гетьман Іван Підкова та король Стефан	31
«Вільно конвертований» князівський стіл у Молдавії	35
«Щоб і пам'яті про них не лишилось...»	38
Самуїл Зборовський — великопольський магнат і... козацький гетьман	41
Глава 3. Швед на троні	47
Шляхта і козаки з України на бурхливих королівських виборах 1587 року	47
Все можуть королі. Але — не Зигмунд III	51
Спроби державних реформ у роки правління першого Ваза	53
Північний суперник Речі Посполитої	56
Глава 4. «Чия влада, того й віра». Релігійні війни в Європі та їх українське відлуння	59
Проникнення реформаційних ідей на землі Речі Посполитої	59
Прийняття акту Варшавської конфедерації	66
Протестантизм на українських землях	67
Триденський собор та Контрреформація в Речі Посполитій	69
Діяльність Ордену єзуїтів	71
Глава 5. Берестейська церковна унія 1596 року	75
Прибічники та противники унії	75

Календарна реформа Григорія XIII та Україна	80
Патріарх Константинопольський Єремія II Транос («Великий»)	82
Далекосяжні наслідки візиту патріарха Єремії II в Україну 1589 року	85
Створення Московського патріархату	88
Важкий хрест митрополита Онисифора (Дівочки)	89
Берестейські собори 1596 року	91
Глава 6. Русь у війні з Руссю	93
Словесні війни навколо унії	94
«Ключ царства небесного» Герасима Смотрицького	96
Духовні шукання Мелетія Смотрицького	96
Затятий пустельник з Афона	98
«З доброй приязні... округне ся великая неприязнь вщела...»	100
Православні братства	102
«За Церков нашу Восточную, а за веру Греческую голови свої бихми мелі всі положити...»	106
Дар Галшки Гулевичівни	108
Уніатська Церква в перші десятиліття свого існування	109
Глава 7. Козацькі війни 1590-х років	113
Королівський призов на війну з Портою	113
Повстання Криштофа Косинського	115
Українське козацтво та Священна Ліга	120
Світова імперія Габсбургів	122
Щоденник Еріха Ляоти	124
Молдавські походи козацтва	124
«Почесні шпигуни» Європи	128
Козацька війна 1594—1596 років	130
«Цар Наливай»	136
«Сніданок в Гусятині»	138
Сеймові постанови 1596 року	139
«Розпечений вінець» козацького гетьмана	139
Глава 8. Спроби «одержавлення» Війська Запорозького	141
Козацький проект католицького біскупа	142
Проект лицарської школи та Ордену хрестоносців на Задніпров'ї	144
Козацька держава Задніпров'я	146
Бузько-Дністровське Військо Запорозьке	147
Глава 9. Козацько-польське примирення початку століття	149
Місія Оришовського на Січ та Молдавський похід козацтва	150
Козаки у Лівонській війні	151
Легендарний і загадковий Самійло Кішка	153
Глава 10. Участь у московській Смуті	155
«Баламутні часи» Російського царства	155
«Вчорашній раб» на російському троні	156
«Царевич Дмитрій» та його українські сподвижники	158
Козацьке оточення «Тушинського вора»	163
Продана на царство	165
Козаки-лісовчики	166
Запорозці у війні Зигмунда III з Москвою	169

<i>Глава 11. Морські походи запорожців</i>	175
Криваві змагання козаків з османцями 1614–1616 років	175
Козацькі чайки	181
Адріатичні «аналоги» запорожців	182
Гетьман Петро Кононович Конашевич-Сагайдачний	183
Використана література	187
Ілюстрації	188